

การพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

The Development of Risk Management Model for Private Higher Education Institutions

ประภาพรรณ รักเลี้ยง¹, จิติมา วรรณศรี², ฉลอง ชาตुरुประชีวิน³, วิทยา จันทร์ศิลา⁴

Praphaphan Lakleing, Jitima Wannasri, Chalong Chatrurachewin, Viithaya Jansila

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีขั้นตอนดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. สภาพการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยง 2) โครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง 3) ขอบข่ายงานการบริหารความเสี่ยง และ 4) กระบวนการบริหารความเสี่ยง
2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยง 2) โครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง 3) ขอบข่ายงานการบริหารความเสี่ยง 4) กระบวนการบริหารความเสี่ยง และผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก
3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า มีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในระดับมาก

Abstract

This objectives of this research were to develop a risk management model for Private Higher Education Institutions. The research was conducted in three-phase procedure: phase 1 - studying the current conditions and the risk management in private higher education institutions. Phase 2 – constructing and verifying a model of the risk management in private higher education institutions and phase 3 - evaluating the model of the risk management in private higher education institutions.

Research results :

1. The current risk management in private higher education institutions was at a medium level. As a result, the study also found that there were 4 best practices of risk management guidelines: 1) the risk management policy. 2) the risk management committee structure. 3) the risk management scope 4) the risk management process.

¹ นิสิตรดับการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

³ รองศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

2. The results of the risk management model in private higher education institutions were 1) the risk management policy 2) the risk management committee structure 3) the risk management scope 4) the risk management process.

3. The feasibility and usefulness of the risk management model in private higher education institutions were high level

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งกำเนิดความก้าวหน้าทางวิชาการที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้และแหล่งค้นพบจากการศึกษาวิจัยในสาขาวิชาต่างๆมากมาย รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในบริบทของโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้มีการปฏิรูปการอุดมศึกษาในทิศทางที่มีการขยายโอกาสและการพัฒนาคุณภาพสู่ความเป็นสากลมากขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารอุดมศึกษา คือ มีความเสี่ยงสูงขึ้นเพราะเกิดการแข่งขันมากขึ้น ในการขยายการรับนักศึกษา การเปิดสาขาวิชาใหม่ๆ การเพิ่มประสิทธิภาพของอุปกรณ์การศึกษาและการสร้างอาคารสถานที่ที่ทันสมัยเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนมากขึ้น ในขณะที่ต้องบริหารคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด ดังนั้น การนำกระบวนการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในสถาบันอุดมศึกษา จะช่วยเป็นหลักประกันในระดับหนึ่งว่าการดำเนินการต่างๆ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากการบริหารความเสี่ยงเป็นการทำนายอนาคตอย่างมีเหตุผล มีหลักการและหาทางลดหรือป้องกันความเสียหายในการทำงานแต่ละขั้นตอนไว้ล่วงหน้า (วรโชค ไชยวงศ์, 2549 หน้า 21)

การบริหารมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและของเอกชน พบว่า สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัย มีการแข่งขันสูง บางกลุ่มขยายตัวอย่างได้ทิศทาง มหาวิทยาลัยของรัฐที่เคยมีคุณภาพดีมากมีขนาดนักศึกษา 20,000 คน ขยายการรับเป็น 50,000 คน หรือมหาวิทยาลัยขนาดเล็กรับ 10,000 คน ขยายการรับเป็น 30,000 คน สิ่งที่ตามมาคือ มหาวิทยาลัยปรับตัวไม่ทันสาเหตุเนื่องจากการขยายตัวอย่างไร้ทิศทาง ทำให้คุณภาพย่ำแย่ (ภาวิข ทองโรจน์, 2550 หน้า 9-11) ปรากฏการณ์ที่เป็นมุมสะท้อนจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารการศึกษา ทำให้มหาวิทยาลัยเอกชนแต่ละแห่งต้องวิ่งแข่งกับมหาวิทยาลัยอื่นเพื่อแย่งนักศึกษาเข้าเรียนให้ได้มากที่สุด เพื่อหาจุดคุ้มทุน หรือไม่ก็ต้องให้กำไร

การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งการบริหารความเสี่ยงที่ดีจะเป็นการวัดความสามารถและการดำเนินงานของบุคลากรภายในองค์กร องค์กรที่มีการบริหารจัดการที่ดี จะต้องดำเนินงานบนพื้นฐานของ 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การตรวจสอบภายใน (Internal Audit) การควบคุมภายใน (Internal Control) และการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การบริหารความเสี่ยงในองค์กรนั้น จะเป็นการสร้างฐานข้อมูลความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการบริหารและการปฏิบัติงานในองค์กร ทั้งเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับผู้บริหารในการตัดสินใจด้านต่างๆ เนื่องจากการบริหารความเสี่ยง เป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารในการบริหารงาน และการตัดสินใจในด้านต่างๆ เช่น การวางแผน การกำหนดกลยุทธ์ การติดตามควบคุมและวัดผลการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร ช่วยให้การพัฒนางค์กรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การบริหารความเสี่ยงทำให้รูปแบบการตัดสินใจในการปฏิบัติงานขององค์กรมีการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งช่วยให้การพัฒนากิจการและการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (John C. Hull, 2009)

ระบบการประเมินและการบริหารความเสี่ยงในการบริหารสถาบันอุดมศึกษา เป็นเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์หรือภาวะคุกคาม หรือปัญหาอุปสรรคที่จะส่งผลกระทบต่อทำให้วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเบี่ยงเบนไป หรือสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุถึงเป้าหมาย ทั้งทางด้านกลยุทธ์ การเงิน การดำเนินงาน และกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ได้แยกลักษณะและประเภทของความเสี่ยงได้ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2551, หน้า 7-11)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีแนวทางการตรวจสอบการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา โดยให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนทุกแห่งจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบประจำสถาบันขึ้น มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดวางระบบและการดำเนินการป้องกันความเสี่ยง ให้มีระบบการตรวจสอบภายใน การควบคุมภายใน และการบริหารความเสี่ยง เพื่อให้สถาบันใช้เป็นแนวทางในการกำกับดูแลเชิงนโยบาย ตามบทบาทและภารกิจที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และอนาคต การบริหารความเสี่ยง เป็นตัวชี้วัดหนึ่ง เพื่อบริหารปัจจัย และควบคุมกิจกรรม รวมถึงกระบวนการดำเนินงานต่างๆ เพื่อลดสาเหตุของและโอกาสที่มหาวิทยาลัยจะเกิดความเสียหาย ให้มีระดับความเสี่ยง และขนาดของความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้ และตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ เป็นการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งมหาวิทยาลัย แบบบูรณาการ โดยมีการจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีการกำหนดกระบวนการบริหารความเสี่ยงเป็นระบบมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งมหาวิทยาลัยให้มีการติดตามประเมินผล การบริหารความเสี่ยงที่มีการทบทวน และปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ ให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการที่ดี และเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานตามปกติ

การกำหนดแนวทางการบริหารความเสี่ยงของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาข้างต้น ทำให้สถาบัน อุดมศึกษาทุกแห่งถือเป็นแนวปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยง โดยจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบประจำสถาบันอุดมศึกษาขึ้น และกำหนดให้มีคณะกรรมการประกอบด้วย กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาและ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก จำนวน 3-5 คน และให้สำนักงานตรวจสอบภายในทำหน้าที่เลขานุการและปฏิบัติงานด้านธุรการของคณะกรรมการตรวจสอบประจำสถาบัน อุดมศึกษาดังกล่าวด้วย มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการตรวจสอบการดำเนินงาน การเงินและบัญชี การควบคุมภายใน การประเมินและบริหารความ

เสี่ยง รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อสภาสถาบันอุดมศึกษาอย่างสม่ำเสมอทุกๆ ระยะเวลาที่สภาสถาบันอุดมศึกษากำหนด

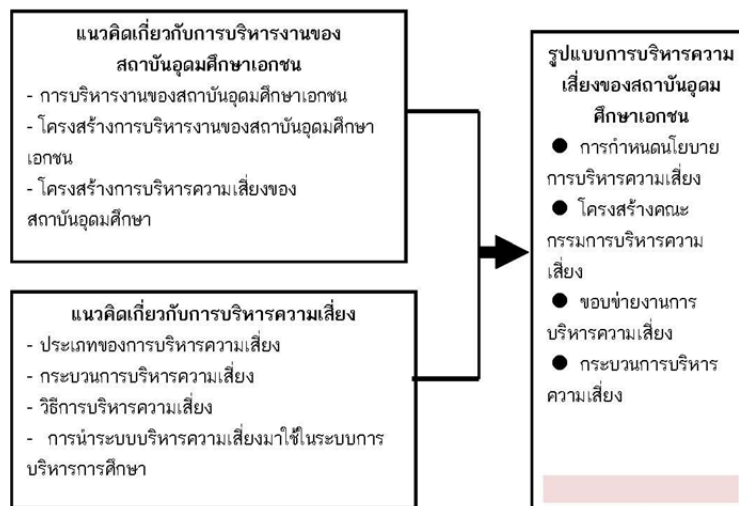
จากความสำคัญเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมีน้อย โดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมีความเสี่ยงสูง เพราะเริ่มมีการก่อตั้งได้ประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา บางสถาบันเริ่มก่อตั้งใหม่ไม่ถึงสิบปี และที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการจะพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยยึดหลักการบริหารความเสี่ยงเชื่อมโยงกับหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีกระบวนการดำเนินงานเป็นระบบอย่างแท้จริง ได้รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน รวมถึงสามารถตรวจสอบการทำงานในแต่ละขั้นตอนได้อย่างชัดเจน และจะทำให้การดำเนินการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อย่างเป็นระบบ เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและเพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงให้กับสถาบันอุดมศึกษาหรือองค์กรต่างๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สรุจความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 32 สถาบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยง นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ใน 4 ประเด็น คือ 1) การกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยง 2) โครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง 3) ขอบข่ายงานการบริหารความเสี่ยง และ 4) กระบวนการบริหารความเสี่ยง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ในการศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่ ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 32 สถาบัน ๆ ละ 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติในตำแหน่งการปฏิบัติงาน คือ อธิการบดี จำนวน 1 คน และรองอธิการบดี จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 160 คน

โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) และนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นมาวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่เป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practices) โดยการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้า ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 7 แห่ง ที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารความเสี่ยง จำนวน 7 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาร่างเป็นรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และดำเนินการตรวจสอบรูปแบบที่ได้ โดยดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ตรวจสอบความเหมาะสมโดยวิธีการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship focus group discussion) โดย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ด้วยการกำหนดคุณสมบัติเป็นผู้บริหารระดับสูงในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 2 นำรูปแบบที่ปรับตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบซ้ำอีกครั้ง ด้วยวิธีการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเดิม จำนวน 9 คน และนำผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิมาทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 1) รองอธิการบดีฝ่ายบริหารความเสี่ยง หรือหัวหน้างานบริหารความเสี่ยง รวมทั้งสิ้นจำนวน 32 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เฉพาะกลุ่มที่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 32 สถาบัน ๆ ละ 1 คน และนำผลการประเมินของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

1.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า การบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีด้วยกันทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ คือ 1) นโยบายการบริหารความเสี่ยง 2) โครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง 3) ขอบข่ายงานการบริหารความเสี่ยง และ 4) กระบวนการบริหารความเสี่ยง และผลปรากฏว่าสภาพการบริหารความเสี่ยงโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ องค์ประกอบที่ 2 โครงสร้างคณะกรรมการ

บริหารความเสี่ยง องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดนโยบายบริหารความเสี่ยง

1.2 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงที่เป็น แบบอย่างที่ดี (Best Practices) พบว่า แนวทางการบริหารความเสี่ยงของรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) นโยบายการบริหารความเสี่ยง 2) โครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง 3) ขอบข่ายงานการบริหารความเสี่ยง และ 4) กระบวนการบริหารความเสี่ยง

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.1 จากการศึกษาวิจัย พบว่าผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 นโยบายบริหารความเสี่ยง

องค์ประกอบที่ 2 โครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง

องค์ประกอบที่ 3 ขอบข่ายงานการบริหารความเสี่ยง 1) ด้านงานวิชาการ 2) ด้านงานงบประมาณ 3) ด้านงานทรัพยากรบุคคล 4) ด้านงานบริหารทั่วไป 5) ด้านงานชื่อเสียงของสถาบัน

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการบริหารความเสี่ยง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์การบริหารความเสี่ยง

ขั้นที่ 2 การดำเนินงานบริหารความเสี่ยง มีดังนี้ 1) การระบุความเสี่ยง 2) การประเมินความเสี่ยง 3) การจัดการความเสี่ยง 4) การจัดกิจกรรมการบริหารความเสี่ยง 5) การติดตามและเฝ้าระวังความเสี่ยง

ขั้นที่ 3 การรายงานและเผยแพร่ผลงานการบริหารความเสี่ยง มี 2 วิธี ดังนี้ 1) การรายงานการดำเนินงานการบริหารความเสี่ยง 2) การเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานการบริหารความเสี่ยง

2.2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมาก

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ผู้วิจัยทำการประเมินความเป็นไปได้ และ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ซึ่งผลปรากฏ ดังนี้

1) ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่าทุกองค์ประกอบ มีความเป็นไปได้ในระดับมาก

2) ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า ส่วนใหญ่มีความเป็นประโยชน์ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่ารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดนโยบายบริหารความเสี่ยง 2) โครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง 3) ขอบข่ายงานบริหารความเสี่ยง และ 4) กระบวนการบริหารความเสี่ยง สอดคล้องกับแนวทางการบริหารความเสี่ยงของมหาวิทยาลัยนเรศวร (2553 หน้า 17-35) ที่กล่าวถึง แนวทางการบริหารความเสี่ยงต้องประกอบด้วย การกำหนดนโยบายของการบริหารความเสี่ยง โครงสร้างการบริหาร การบริหารความเสี่ยง และกระบวนการบริหารความเสี่ยง สอดคล้องกับงานวิจัยของเวสเตอร์แมน (George Westerman, 2006) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการบริหารความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่อความจำเป็นในคุณค่ากลยุทธ์ทางธุรกิจและเบญจมาศ ฮะยัม (2549, หน้า 212) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการควบคุมภายในโดยการประเมินตนเอง (Control self - assessment : CSA) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศระดับอุดมศึกษา ซึ่งพบว่าการบริหารความเสี่ยงต้องสอดคล้องกับนโยบาย ระเบียบวิธีปฏิบัติของการควบคุมภายในโดยต้องมีการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม มีการจัดวางระบบควบคุมภายในและการประเมินตนเอง โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศระดับอุดมศึกษามาประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงใจ ช่วยตระกูล (2552, หน้า 317-318) ได้ศึกษาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พบว่า ปัจจัยความเสี่ยงด้านการเรียนการสอน ควรใช้วิธีการควบคุมและมาตรการในการป้องกันความเสี่ยงร่วมกับการถ่ายโอนความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้าน

การเงินควรใช้วิธีการควบคุมและมาตรการในการป้องกันความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้านความมั่นใจทางการศึกษาควรใช้วิธีการควบคุมและมาตรการในการป้องกันความเสี่ยงและการมีส่วนร่วมของภาคี คือ ชุมชน ผู้ปกครองและผู้ประกอบการ ปัจจัยความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมควรใช้วิธีการควบคุมและมาตรการในการป้องกันความเสี่ยงร่วมกับการถ่ายโอนความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการความปลอดภัยควรใช้วิธีการควบคุมและมาตรการในการป้องกัน ความเสี่ยงร่วมกับการมีส่วนร่วมของนักเรียน ผู้ปกครอง บุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เป็นการประสานสัมพันธ์กันทุกส่วน

2. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า ในภาพรวมรูปแบบมีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบทั้ง 4 เป็นองค์ประกอบหลัก ในการบริหารองค์กร มีความครอบคลุมภารกิจการบริหารความเสี่ยงในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความชัดเจนในการกำหนดนโยบาย การกำหนดโครงสร้าง และในแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบที่สร้างขึ้นประกอบไปด้วยแนวปฏิบัติที่ชัดเจนครอบคลุมภารกิจของการบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติได้อย่างดียิ่ง จึงทำให้รูปแบบมีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

ดังนั้นองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบจึงมีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์แก่การที่จะนำรูปแบบไปใช้ได้จริง ในรายละเอียดของรูปแบบแต่ละองค์ประกอบ มีแนวทาง แนวปฏิบัติ และรายละเอียดที่อธิบายไว้ มีความชัดเจน ง่ายต่อการปฏิบัติ ครอบคลุมภารกิจของการบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษาทุกภาระงาน และสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสถาบัน จึงเป็นรูปแบบที่สามารถจะช่วยให้การบริหารความเสี่ยงในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพ บังเกิดผลดีต่อการบริหารจัดการองค์กรได้อย่างดียิ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ด้านนโยบายการบริหารความเสี่ยง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยงโดยคำนึงถึงหลักประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ของงานที่จะเกิด โดยยึดกฎหมาย กฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องเป็นที่ตั้งและต้องสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน นอกจากนี้ต้องทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยง มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการบริหารความเสี่ยง ให้ลุ่มลึก

2) ด้านโครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ควรเน้นให้มีการกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงระดับคณะวิชา โดยการพิจารณาคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงให้ครอบคลุมบุคลากรทุกระดับของสถาบัน เช่น ผู้บริหารระดับคณะ ผู้บริหารระดับภาควิชา ผู้ปฏิบัติงาน และหรือผู้มีส่วนได้เสียในสถาบันทุกภาคส่วน และควรต้องกำหนดวิธีการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้ชัดเจน

3) ด้านขอบข่ายการบริหารความเสี่ยง สถาบันอุดมศึกษาควรมีการกำหนดขอบข่ายบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะในด้านงบประมาณให้สอดคล้องกับ

สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ทั้งนี้เพื่อเอื้อต่อการประเมินคุณภาพของสถาบัน ตลอดจนควรกำหนดคุณสมบัติด้านความรู้ความสามารถของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงอันได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี และคณบดีให้เหมาะสม

4) ด้านกระบวนการบริหารความเสี่ยง สถาบันอุดมศึกษา ควรจัดให้มีการทำแผนการบริหารความเสี่ยงที่ชัดเจน และมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนการจัดการความเสี่ยงด้วยการวางแผนการกำหนดรูปแบบ จัดทำเครื่องมือการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมาตรฐาน และ KPI ที่ตั้งไว้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการบริหารความเสี่ยงในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2) วิจัยและพัฒนากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ดวงใจ ช่วยตระกูล. (2551). *การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ดุษฎีนิพนธ์ระดับปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เบญจมาศ สะยัม. (2549). *การศึกษาการควบคุมภายในโดยการประเมินตนเองด้านเทคโนโลยีสารสนเทศระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- ภาวิธ ทองโรจน์. (2550). *สถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2553). *แผนการบริหารความเสี่ยงมหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ 2553*.
- พิษณุโลก: เอกสารเย็บเล่ม.
- วรโชค ไชยวงศ์. (2549). *การวิจัยและพัฒนาผู้เชี่ยวชาญ*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สิทธิชัย โกโคอุดม. (2553). *เอกสารการประชุมเสวนาสภามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: เอกสารเย็บเล่ม
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). *กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบและแนวปฏิบัติออกตามพระราชบัญญัติอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ.2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

Westerman, George. (2006). *Risk Management: From IT necessity to strategic business value*. Oxford: Butterworth Heinemann.